

Boerderij (Nieuw) Zuidwijk: de 'gold'n joarn in Uune

Jo Jonas-Dalhuisen

Er gebeuren soms dingen in je leven die je ver terug in de tijd doen denken. Bij het zoeken naar foto's kwamen er ook oude geschriften op tafel. Het geheugen laat het niet toe alles op te slaan. Fijn dat er van alles bewaard is gebleven om te gebruiken en ik delen daarvan aan het papier kan toevertrouwen. Nu ben ik (als boerin) op zich niet zo van oude koeien uit de sloot halen maar sommige belevenissen en herinneringen zitten goed vastgebakken in het brein. Naarmate je ouder wordt, groeien ook de herinneringen. Een groot deel van die gedachten en opgedane ervaringen uit het verleden kun je nu -eventueel- gebruiken als er iets vergelijkbaars voorkomt. Niet van vroeger was alles beter, het was anders en óók een mooie tijd!

De geschiedenis van (Nieuw) Zuidwijk

Laat ik beginnen met een korte beschrijving over de geschiedenis van boerderij het Zuidwijk. Geen boerderij met een dwars voorhuis, maar wel eentje bestaande uit twee 'hallenhuizen' met diverse schuren. Een grote boerderij dus, gelegen in het mooie Oene.

Uit de historie van Oene kwam ik een verhaal tegen over ZUIDWIJK. In Oene tussen dorp en buurtschap de Horthoek ligt aan de Horthoekeweg boerderij Zuidwijk. De plaats waar de boerderij staat, behoort -evenals de Muggenberg, de kerk én klooster Nazareth- tot de oudste bouwlocaties van Oene. Het Zuidwijk was oorspronkelijk een leengoed en kwam voor in het register van de leenakteboeken van het vorstendom Gelre en de Graafschap Zutphen. Een leengoed was meestal een kerkelijke of adellijke bezitting. Het Zuidwijk was een bezitting van de Gelderse adel -uit de Graafschap Zutphen- met zogenaamde Zutphense rechten. Een leengoed werd in gebruik gegeven aan een leenman die voor het gebruik bepaalde verplichtingen had aan de leenheer: hetzij geld, werkzaamheden of diensten. Dit leen kon in de meeste gevallen vererfd worden op de kinderen of andere familieleden.

Uit de beschrijving door Jan de Graaf in de Eerste Oener Krant nummers 1, 2, 3 en Ampt Epe nummer 172 blijkt: Henrick in der Zootwijck ontving anno 1402 één Zutphense leene op het goed "geheiten in der Zutwijck in den kerspel One 't Huerne gelegen". Tot 1675 was Zuidwijk één geheel. Daarna volgden er diverse afsplitsingen. Op 6 augustus 1766 kwam het leen terecht bij Roelof Lulofs (Riphagen) en Jenneken Rijksen, echtelieden. Op 15 juni 1787 droegen zij dit leen over aan Jonas Roelofs Riphagen. In de leenakteboeken wordt Zuidwijk niet verder beschreven. Ten tijde van de Franse revolutie is een eind gekomen aan de voorrechten van de adel, dus ook aan de leenrechten.

Op speurtocht in andere bronnen komen wij het Zuidwijk tegen in de kadastrale atlas Gelderland van 1832. Het verhaal wil dat de koper van Zuidwijk er armzalig bij liep met over de schouder aan een touw gedragen een rood koperen keteltje. Hij bood als laatste op Zuidwijk en had daarmee het winnende bod op het land en goed. Men vertrouwde het niet! Gevraagd werd het gebodene rechtstreeks en zonder tussenkomst van een bank of welgestelde luiden op tafel te leggen. De man maakte het touw los, keerde zijn koperen keteltje om met daarin vele goudstukken. Met verwondering werd hem het landgoed gegund. De boerderij had in dat jaar een oppervlakte van 22 ha, verdeeld in 9 ha. bouwland, 9,7 ha. weiland, 2,12 ha. bos en houtwallen en 1,5 ha. heidevelden, terwijl de rest erf was. Voor die tijd een volwaardig bedrijf. Heideplaggen werden gebruikt als strooisel voor het rundvee. De hierdoor verkregen mest was waardevol op het bouwland, de zgn. enkgonden. De houtwallen en het bos voorzagen de boer van geriefhout en brandhout.

De lagere gronden werden gebruikt als wei- en hooilanden. Als akkerbouwgewas werd in die tijd veel boekweit geteeld. Voor het welslagen van deze teelt waren bijen nodig voor de kruisbestuiving. Dit zal ongetwijfeld ten goede zijn gekomen aan de ontwikkeling van de bijenteelt op de Veluwe. Oom Roelof Riphagen -broer van opoe Angenieta Riphagen- was tot op hoge leeftijd imker op Zuidwijk, waar nu de vijfde achtereenvolgende generatie Riphagen woont.

Nieuw Zuidwijk omstreeks 1920

Op 20 februari 1892 werd door Petrus Lohman, van beroep leraar aan de Rijkslandbouwschool te Wageningen en in algehele gemeenschap van goederen getrouwd met Gerritje Bakhuis, de bouwplaats Zuidwijk verkocht. Het kavel, groot 12 ha. en 78 are, benevens een bank in de Ned. Herv. Kerk te Oene en graven op de begraafplaats Oene is aangekocht door Jonas Riphagen Roelofszoen, landbouwer te Oene, voor de prijs van 7.400 gulden. De zus van Roelof, onze opoe Angenieta Riphagen ging rond 1910 naar K49 Nieuw Zuidwijk, de verzekering voor Nieuw Zuidwijk gaat in op 11-12-1913. Dit is de huidige manege op nummer 27 aan de Horthoekerweg.

Angenieta Riphagen 1897-1984, in de volksmond Anne genoemd, werd geboren op Zuidwijk en trouwde met Dries van Niersen 1893-1933, geboren -in de bedstee- op Hagedoorns Plaatse te Zuuk, om samen verder te bouwen aan een toekomst op Nieuw Zuidwijk. Ze kregen samen twee dochters. De oudste Gerritje Johanna 1921-2005 trouwde met Hendrik Diks 1919-1994 en ging aan de Bekendijk in Terwolde wonen. Dochter Hendrika Berendina 1926-2010, in de volksmond Riek genoemd, bleef op Nieuw Zuidwijk. Riek leerde Aart Gerrit Dalhuisen 1922-2018 kennen. Aart zijn wieg stond op De Horst nabij het Apeldoorns Kanaal te Epe, hij is de oudste van het 3 kinderen tellend gezin Aart, Bertus en Aaltje. De ouders zijn Willem Dalhuisen geboren in De Boshoeck en Johanna Bonhof geboren aan de Schuurmansweg te Oene.

Angenieta Riphagen en Dries van Niersen

Tweede wereldoorlog

Onze opoe Anne, moeder Riek en vader Aart vertelden vaak over hoe de oorlog werd beleefd. Onder andere het gat in de deur "noar de deele" werd veroorzaakt door een scherf van de bommen die 22 maart 1945 werden geworpen op een kruispunt van wegen in Oene. De meisjes kregen door opoe ingeprent dat ze voor de veiligheid bij bombardementen tegen de muur tussen de bedsteden rechtop moesten blijven staan of bij verblijf buiten plat op de grond gaan liggen. De scherfbommen vielen o.a. op de Lage en Hoge Kamp achter en tussen Nieuw Zuidwijk in. Dit had grote gevolgen voor de inwoners in het dorp. Het was een mooie voorjaarsdag en velen waren buiten aan het werk of gingen erop uit. Uit het niets, in 2 minuten tijd: Oene telde veel doden en gewonden en verderf. Opoe en de kinderen waren erg begaan met de getroffen families in de buurt. De evacués Ton en zijn broertje Helwig kwamen er gelukkig ook goed vanaf. "Ie haddn goeien en slechterikken in de oorlogstied". Ze vertelden over de Jodenvervolging, verzetsstrijders en ondergrondse. Over de moffen, landwachters, NSB- en SSers.

De bevrijding! Spijt tonen ..., vergiffenis vragen ... De verhalen van Aart zijn opgetekend in 2 boeken: "Bombardement op Oene" met de verklaring van militair doel, slachtoffers, schades en verhalen, en het tweede boek "Oenenaren in de Tweede Wereldoorlog", met zijdelings verband tussen het bombardement en de Klementbrug 13 april 1945. Pa vertelde ons over het opblazen van de Horsterbrug en dat zijn ouders vooraf hadden besloten de ramen uit de sponningen van de boerderij te halen en deze op te slaan in een groot gat nabij de lindebomen vóór het huis. Hoeveel geluk hij had toen de munitieschepen de lucht ingingen, Aart op het land bezig was, zijn paard ervandoor ging en hij in de sloot was gaan liggen tot het ergste geknal voorbij was. Opoe en opa Dalhuisen stonden doodsangsten uit: het paard was alleen thuisgekomen zonder Aart. Wat een geluk toen Aart aan kwam lopen, over een engeltje op de schouder gesproken.

Pa verhaalde ook over onderduikers op de zolder en op datzelfde moment Duitse soldaten in het achterhuis. Opa Willem wist de Duitsers aan te spreken en mee te nemen naar het voorhuis. Opa sprak goed Duits doordat hij op jongere leeftijd enkele jaren in Duitsland had gewerkt. Aart en Bertus zorgden ervoor, met volle kistjes naar "de hilde" boven en met lege terug, dat de onderduikers verkleed als Aart en Bertus de kans kregen er in tussentijd vandoor te gaan. Dat pa met nog een groot aantal mannen naar Olst moest om loopgraven te graven. De moeite waard de bovenstaande boeken met al die persoonlijke verhalen te lezen!

Aart haalt met een groep vanuit Apeldoorn evacués van de Woeste Hoeve.

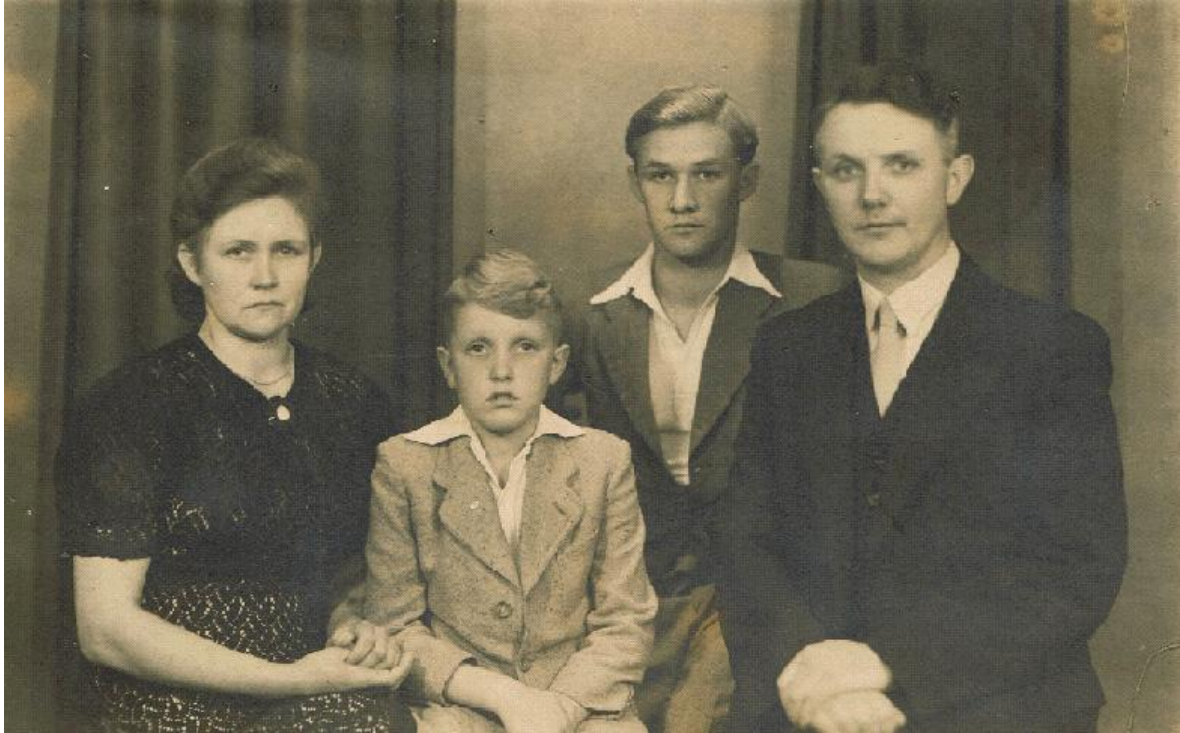
Opoe Anne Riphagen en haar 2 dochters vingen in de oorlogstijd evacués op, de waardering en de contacten met de familie Helwig zijn altijd gebleven. Wij, Angeneta en Jo'tje, mochten als jonge meisjes zelfs bij Ton en zijn vrouw in Den Haag logeren. Ook de familie van Horsen hielden lange tijd contact, zij evacueerden bij de bombardementen op Arnhem en omgeving. Ieder jaar is er, nu meer dan 75 jaar na de tweede wereldoorlog, een stille tocht en herdenking van de slachtoffers nabij de begraafplaats te Oene. Opoe's leefregel: Maar alles wat gij niet wilt dat u geschiedt, doe dat ook de ander niet.

Riek, Anne en Gerritje

Mama Riek vertelde ook over de mooie verhalen van die tijd. Samen met zus Gerritje en Henny Zonnenberg spelen. Haar tijd op de Dorpsschool in Oene en de huishoudschool voor meisjes in Heerde. Schaatsen op het onder water gelopen land in het Oenerbroek. Wat hadden we "schik met de vente". Ook met Hendrikje Wonink ondernam ze veel in die tijd. Creatief als ze was maakte ze alles zelf. Wanneer ze iets niet wist, wilde ze het leren en kreeg hulp bij het breien, naaien, bloemschikken, wecken, wassen en zo meer. "Noa de oorlog een opgoande tied, toen wâs ik nog jonk! We mossen wa an 't waark, we haddn niks. Jaa, êten was der genog uut de eig'n gruuntetuin én we hadd'n melk".

Riek ging in de huishouding werken bij mevrouw Dijkema, de vrouw van hoofdmeester Dijkema, zij woonden in het schoolmeester huis aan de Dorpsstraat. Daar heeft ze veel geleerd, niet alleen het huishouden maar ook hoe je moet strijken en de tafel dekken: etiquette. Ze voelde geborgenheid in het gezin Dijkema en hield goede contacten met meneer en mevrouw, ook na de verhuizing naar Zwolle. De twee jongens van Dijkema, zoon Jan werd schoolmeester en is de oudste van de 2 en zoon Henk werd vliegenier bij de KLM.

Familie Dijkema

Riek en Aart kregen verkering, ze gingen naar de toneeluitvoeringen van de BOG-BOLH, de Bond van plattelandsjongeren, het huidige Jong Gelre. Tijdens een samenkomst van en voor jongeren kwam van het één het ander. Aart deed in 1936 een voordracht tijdens het GMvL Landspel in Nijbroek: "Laat het kostelijks van alles, u niet nodeloos ontglippen, het is de tijd die heen gaat slippen, zonder dat hij keren zal".

Aart en Riek Dalhuisen - van Niersen

Trouwerij op Nieuw Zuidwijk

Aart Dalhuisen en Riek van Niersen trouwden 3 februari 1949. De bediening op het huwelijksfeest was in handen gegeven aan tante Geertje Dalhuisen, zij had als pensionhoudster ervaring. De bedienden netjes in zwarte kleding met daarop een schort.

Mijn ouders gingen bij de boerderij van opoe van Niersen inwonen. Er was werk genoeg en een manspersoon erbij erg welkom. Aart en Riek kregen vijf kinderen: Jo'tje, Angeneta, Wim, Driesje en Alette zijn allen geboren op Nieuw Zuidwijk. Ik ben geboren op 28 juni 1949 als oudste van de vijf. Opoe Angenieta Riphagen was al jong weduwe en stond samen met haar 2 dochters, toen 11 en 9 jaar, alleen voor de boerderij. Moeder Riek vertelde wel, dat ze het in de jonge jaren samen niet breed hadden. Wanneer ze voor school sommen moesten maken werd de rand van de krant geknipt om het rekenen te oefenen. Zij vertelde ook over de handelsgeest van Dries van Niersen en dat hij graag mee deed met biedingen op boeldagen. Zo kwam de familie in 1936 in het bezit van een stuk agrarische grond in Vorchten. Een neef van opoe Angenieta Riphagen woonde in Vorchten. Dit was in het geval van grond ver van huis wel handig, ze ging dan ook regelmatig op bezoek bij Roelof Doornbos en ik mocht dan met haar mee.

Anne, Gerritje en Riek

Jo'tje en in de schuurdeur opoe Anne

Opoe Van Niersen

Veel respect voor opoe van Niersen die het gezin en de boerderij wist te runnen als vrouw alleen met haar twee dochters, in een tijd dat er nog bijna geen voorzieningen waren. Als jong meisje ging ik met haar de kippen voeren en mocht helpen de eieren uit de nesten te halen. De soepkippen gingen op het hakblok, - goed vaste hollen hé, dan sloa ik de kop der of én dán pas maaj um loaten lopen - "het lopen als een kip zonder kop", daarna in heet water dompelen zodat we de veren van de kip makkelijker konden plukken. Zo leerden we al vroeg wat het slachten van een varken of een schaap (door huisslachter Berends van de Vrolijke Boer) betekent en waar het eten vandaan komt.

De groentetuin was echt opoe haar taak: groentes zaaien en aardappelen poten, schoffelen, wieden, zon en op tijd een bui regen en dan maar hopen op een mooie gezonde oogst. Samen boontjes rafelen, erwten doppen, het velletje na het koken van de rode bietjes pellen en zo meer. Als lekkernij kwamen de eerste nieuwe oogst aardappelen met peultjes en worteltjes op tafel, eind juni, op mijn verjaardag. Langs het gaas had opoe voor de sier Oost-Indische kers maar ook lathyrus, gezellige kleuren roze, wit, blauw en paars.

Opoe Anne's woorden: Ik ben op reis al weet ik niet waarheen, maar ergens stond geschreven dat ik deze weg moet gaan, al aarzel ik soms langs de lange baan, toch weet ik: iemand ging mij voor en daarom ga ik door.

Eén keer per jaar ging de hele familie van opoe Anne en opa Dries bij elkaar op bezoek, meestal om en nabij de verjaardag. Opa Dries zijn moeder is lang geleden op het kraambed gestorven, ze was nog jong. Opo van Laar, "ok wâ oppoe Kloarbeêke" genoemd, werd de tweede moeder van opa Dries en kwam dan ook mee. "Een kras mensie", zij werd 104 jaar! Daar kwam dan stevast de grote stopfles met opgezette morellen bij op tafel. Er werd op de visite gesproken over de morellen van de eigen boom, goed wassen en dan in de stopfles, dan laten trekken met inmaak-brandewijn, kandij-suiker en een kaneelstokje. Het gebruik na een maand of drie past precies bij de datum van opoe's verjaardag. Een feestje, met rode blosjes op de wangen en steeds sterkere verhalen ging de familie dan huiswaarts.

Ter ere van de honderdste verjaardag van opoe van Laar

Linksboven: Marie van Niersen - Vosselman, Jan van Niersen, Gait Bosch, Roelof Riphagen en Martinus Berkhoff.

Linksonder: Leida Bosch - van Niersen, Opo van Laar (2^e moeder van Dries), Dina Riphagen - van Niersen, Rika Berkhoff - van Niersen en Angenieta van Niersen – Riphagen.

Ik weet nog, het was in 1957 dat opoe van Niersen-Riphagen bij ons, Aart, Riek en de kinderen, de keuken binnenkwam en zei: "Woar hek dat noe an verdiend, ik kriege mar zo geld". Dat kan ik ophalen bij Bomhof op het postkantoor. Maar dan weet toch iedereen dat ik zomaar geld krijg. Ze kreeg toen haar eerste uitkering als weduwe en was beduusd over het waarom. Opo Anne was toen al zo'n 20 jaar weduwe en wist zich zo goed en kwaad als het ging te redden met haar twee dochters. Ma Riek vertelde haar dat alle mensen die weduwe zijn geworden een tegemoetkoming krijgen van de overheid en mensen boven 65 jaar AOW. Wat kwamen die extra centen voor haar als geroepen. In 1957 ontving een alleenstaande f 32,45. Na 5 jaar werd ingezien dat ouderen met dit pensioen niet konden rond komen en werd besloten de AOW te verhogen met 15%. In 1965 werd de AOW tot het sociaal minimum verhoogd, dit is het bedrag wat iemand minimaal nodig heeft om van te leven.

Opo Anne klaagde nooit, daar heb ik bewondering voor. Een opgeruimde vrouw, ze was geduldig en lief. Het zijn de mooie herinneringen aan haar. Hoe ze ons opving, ons bezig hield en klaar stond wanneer de druk voor onze ouders wat groot werd met toen 3 kleine kinderen. Haar woorden: Met de pijnlijke herinneringen help ik niemand, het zijn de mooie dingen waaraan ik denk.

Nieuw Zuidwijk rond 1960

Nieuw Zuidwijk kwam in bezit van Aart Gerhard Dalhuisen 1922-2018 en Hendrika Berendina van Niersen 1926-2010 en samen waren ze druk met hun gezin en de boerderij. Voor Opo Anne werd een erker aan de zijgevel gebouwd, een eigen ingang en een keukentje ging van de deel af zodat ze een iets grotere en zelfstandige ruimte kreeg om in te wonen. Zaterdags ging het petroleumstel aan waarop het vlees werd gegaard. Ze sliep in de bedstee tot haar overlijden in 1984.

Gerritje en Riek van Niersen

Aart en Riek boeren verder

Aart en Riek runnen samen een gemengd bedrijf met koeien, een stier, paarden, een paar zeugen, vleesvarkens, schapen en kippen. Er staat een wagenschuur, hooiberg, kippen- en varkensschuur op het erf. In de boerderij zijn de koeien, paarden en stier gehuisvest met daarnaast de mestvaalt en gierkelder. De gewassen lopen uiteen: rogge, haver, knollen en weiland. In de bongerd rond het huis staan fruitbomen, appels, peren, pruimen, kersen en vooraan de weg een walnotenboom. In het "bungertie" liepen ook de schapen, na de lammertijd waren de lammetjes nog weleens baldadig en gingen bij de burens op bezoek, ze kropen dan door de heg. Dit was niet leuk dus kregen de lammeren een driehoek om de nek zodat ze in de bongerd bij moeder schap bleven. De doornenheg werd later vervangen door een afrastering met gevlochten gaas. Het knipsel van de heg werd bij elkaar geharkt en achter in de hoek van de weide werd er met Pasen een groot "Poasvuur" gestookt. In de groentetuin werden aardappelen verbouwd, langs het gaas peulen en erwten met een rand afrikaantjes tegen de luis. Verder sla, andijvie, boontjes, rode biet, witte- rode- en boerenkool. De hof was voor de bloemen, lelietjes van dalen, asters, geraniums, lupines, phloxen, violen enz. Dahlia's, montbretias en lelies werden gebruikt voor de versiering tijdens het jaarlijkse oranje-feest. Heesters en struiken met o.a. een fluweelboom, een grote tulpenboom (magnolia), azalea mollis, sering, forsythia, een grote schapenkop (pluimhortensia), hulst en in het midden een perk met begonia's. De stekken werden met deze en gene gedeeld en de knollen gescheurd. Een passiebloem stond tegen de muur van het "koakhuus".

Het hofpad liep tussen de bongerd en de tuin, de toegang naar de boerderij langs de groentetuin. De landbouwgrond ligt voor een groot deel rond de boerderij en een aantal percelen verder van huis. Alle percelen droegen namen: De Legenkamp, de Hoge Kamp, Zeiweide, de Rink, de Bult, de Hordekolk, Withagen en Schoenmakerskamp in het Eperbroek, de grond in Vorchten "het Koeland" en 't Oenerbroek. Bij besluit van BenW van Epe werd in 1961 ten behoeve van de reconstructie Weteringdijk-Horthoekerweg 585 vierkante meter overgedragen aan de gemeente. Het Koeland te Vorchten werd in 1973 verkocht, het verre reizen met dieren en/of machines gaf de doorslag.

Aart aan het haver binden

Aan het Kanaal, naast het huis en op de Hoge Kamp werd rogge en haver verbouwd. Na de oogst van het graan werden er op het stoppeland knollen geteeld, wat als veevoer diende tot in de late herfst. We gingen als kinderen mee knollen plukken, vaak erg koud en nat maar dat deerde niet, "is de kiepkarre vol dan biw klaar". Op een keer was de kiepkarre zo vol geladen, dat de pen waarmee de sleep-karre kon kiepen niet uit het oog wilde, pa Dalhuisen ging op de kiepkarre zitten om extra gewicht te geven en jawel, de pen sprong uit het oog en Aart ging met een salto door de lucht. Hilarisch ..... nu zou je spreken van een blooper.

Het graan werd gedorst met de dorsmachine door buurman Roelof Riphagen, de broer van opoe Anne. De dorsmachine werd aangedreven door een dieselmotor, een stoffig werk, zo werd met veel mankracht het koren van het kaf gescheiden. Na het dorsen kregen de mannen een "jonge kloare", da's goed om de long'n te smêren. Het stro ging in de veldschuur en is geschikt voor strooisel onder de dieren. De rogge voor het roggebrood, haver voor de paarden. Het gras werd gemaaid, gedroogd, gehooïd met een zwad-keerder, geharkt en met paard en wagen naar de boerderij gehaald. Met de pech van een bui regen werd het hooi snel bij elkaar geharkt en op oppers gezet zodat alleen de buitenste laag water ving. Het hooi werd opgeslagen in de hooiberg. De koeien en paarden liepen de zomerdag buiten, de paarden bleven rondom de boerderij, de koeien liepen in de percelen verder van huis. Het verweiden van de koeien van het ene naar het andere perceel was een onderneming waarbij iedereen moest meehelpen. Koeien aan touw, pa vooraan met 3 of 4 koeien aan een touw, de kinderen ertussen met 1 of 2 rustige koeien en dan ma en de buren daarachter met een stuk of 3 koeien. In een optocht over de openbare weg, het schrik-effect van de koeien is groot, je moet er niet aan denken, dat iemand goed gas geeft met zijn motorvoertuig wanneer die langs een lange rij koeien gaat.

*Boven: Riek met Driesje op haar arm en Aart
Midden: Opoe Anne, Opoe van Laar en Opoe Dalhuisen
Onder: Jo'tje, Wim en Angeneta*

Helpende handen

Alles moest nog "met de hand" in die tijd, geen machines zoals nu, PK's werden geleverd door de paarden. Zo liep er nogal wat hulp rond de boerderij. De eerste vaste knecht was Peter van de Mars en "veur de wasse" kwam Betsy Kiezebrink op de maandag.

Jan Riphagen (Jan van 't daarp), neefje van opoe Anne, had wel tijd vrij en hielp veel mee bij ons op de boerderij. Jan bracht groentes mee uit zijn tuin en bleef regelmatig mee-eten. Jan deed mee met de zogenaamde landbouwsaneringsregeling in 1968. Europa wilde af van de garantieprijzen voor boeren en Sicco Mansholt bedacht daarvoor een plan, dit was het begin van de quota-systemen. Die hadden niet overal het beoogde effect, de varkensstapel groeide bijvoorbeeld nog lang door. Uit een krantenknipsel van toen: "De Cultuurtechnische Dienst geeft een blanco volmacht om bij ruilverkavelingen in samenwerking met Beheer Landbouwgronden naar eigen inzicht en willekeur zoveel kleine bedrijven weg te dirigeren als hij wenst". Hoelang zal staatsbemoeiing nog blijven domineren? Jan Riphagen kreeg een goede financiële regeling mee, de zogenaamde warme-landbouw-saneringsregeling, hij had het nog nooit zo goed gehad. Jan ging als hobby Duitse herdershonden fokken en naar vele keuringen.

Jan Riphagen met zijn herdershonden

Later kwamen voor hulp in de huishouding Martha van der Mars en Riek van der Haar. In het achterhuis hielpen Arie Kieskamp en Gait van de Beek. Het gras maaien werd uitbesteed aan Hans Nijhof, hij had 2 belzen paarden en een maaibalk. Voor het vee werd Bronsink de veeverloskundige of dierenarts meneer De Lint ingeschakeld. Voor de kippen kreeg men ook wel advies van de veevoederleverancier.

Oom Jan Riphagen was één van de eersten met televisie, nu niet meer weg te denken in de huiskamer maar in de jaren vijftig- en zestig een sensatie voor ons kinderen. We mochten op de woensdagmiddag komen kijken naar Pipo de clown en Mammalou "sapperdeflap" en zaterdags naar Swiebertje. Er waren altijd nieuwe belevenissen met onze Swieber, Bromsnor, Saartje en Burgemeester. Ook Jan van 't daarp, zijn moeder Batte Riphagen-Stormink en haar gehandicapte zus Wendeltje keken mee naar het spektakel en genoten er zichtbaar van. De woning van Jan Riphagen werd na het overlijden van zijn moeder en haar zus opgedeeld in 2 wooneenheden, in het voorhuis Jan en in het verbouwde achterhuis kapper Gerrit Dokter met zijn vrouw Trui Wijnbergen en hun kinderen. Opoe van Niersen bleef lange tijd de krant ruilen met de familie, stopte de sokken voor Jan of breide een paar nieuwe. Ma Riek deed het naai- en verstelwerk en samen met de buurvrouwen maakten we een enkele keer zijn huis aan kant. Zorg werd gezien als noaberplicht. Jan was een dankbare man, kreeg op latere leeftijd nog een huishoudster Hilda en samen met haar zoon Sjoerd hebben ze een aantal jaren bij hem gewoond.

Moeder Batte, haar zus Wendeltje en Jan Riphagen

Moeder Riek Dalhuisen, boerin, huisvrouw en ... en ...

Riek Dalhuisen-van Niersen was actief. Riek was in haar jonge jaren bij de zang, werd lid van de Nederlandse Bond van Plattelandsvrouwen en al snel bestuurslid van de afdeling Oene en in latere jaren de ouderensoos. In de jaren 50-60 was er een taak en verantwoordelijkheid voor vrouwen om middels bewustwording de opgedane kennis over te dragen. Dit ging op een ontspannen, praktische en leerzame wijze. Een gym club, volksdansen, handwerken, bloemschikken enzovoort. Riek deed bijna overal aan mee, gezelligheid kent geen tijd en je leert er ook nog wat van. Riek kwam via de Bond in het bestuur van de Streekverbetering Epe en omstreken. Deze club werkte aan betere gezondheid door hygiëne te bevorderen en gaf praktijkcursussen over hoe je het huis zo efficiënt mogelijk kunt inrichten zodat je er zo min mogelijk werk van hebt.

Zo werd ons huis onder handen genomen en (evenals bij van der Snel in Emst) een voorbeeld. Er kwam een trap vanuit de hal naar boven en twee slaapkamers met vaste kasten op de zolder. De oude boograampjes gingen eruit en de ramen werden vergroot met een mogelijkheid ze open te zetten. De overloop kreeg een opbergruimte. De bedsteden werden kastruimte. De hal werd opgedeeld in douche- en wasruimte met een wastrommel- een machine die uren draaide en later los daarvan een centrifuge. Dit betekende dat we afscheid namen van het wassen in de teil op de zaterdag en voor het eerst mochten douchen. Af van het om beurten in de teil, de jongste het eerst, afspoelen met een keteltje lauwwarm water en dan de volgende. Pa Aart was als laatste aan de beurt: die kwam uit de stal, deed zijn werkkleding uit en ging in hetzelfde water.

In het water zat groene zeep en was nog goed te gebruiken voor de vuile kleding om te weken. Maandagsmorgens vroeg ging de keukenkachel aan om de wasketel met schoon water aan de kook te brengen en de was daarin uit te koken zodat Betsy er samen met Riek mee verder konden werken na het melken van de koeien. Het slapen boven was voor ons wel even wennen. Angeneta en Jo'tje niet meer in de bedstee maar naar één van de slaapkamers in een tweepersoonsbed. Wat misten we de sterke verhalen die met de nodige fantasie aan elkaar werden verteld. De deuren van de bedstee gingen steeds iets verder open zodat we konden meeluisteren. Wim kwam vanuit het ledikantje, dat bij pa en ma op de slaapkamer stond (boven de kelder), in de tweede slaapkamer boven én tegelijkertijd in een groot bed. Omdat dit sneu was voor Wim, zo klein en zo alleen, mocht hij de grote beer mee in bed. Ma Riek: We leven in een vooruitstrevende tijd, waar kinderen hun jonge leven kunnen leven. Zij bakte voor in de weekenden heerlijke tulband in de wonderpan en later in de oven lekkere kruidkoek. We stonden er dan bij te lekkerbekken en mochten de beslagkom uitlikken. De bloementuin werd netjes bijgehouden en viel in de prijzen bij de tuinkeuring die nog steeds door Oener Belang wordt georganiseerd.

Rond haar 55^e jaar werd ma Riek ernstig ziek. Na een ernstige bloeding werd een groot stuk van haar dikke darm verwijderd en ze kreeg een stoma. In eerste instantie moest ik haar s'morgens helpen maar al gauw zei ze, dit "plakken van zo'n zakje" wil ik ook zelf kunnen. Bewonderenswaardig hoe ze er bovenop kwam en ermee is omgegaan. Riek kon er open over communiceren. De huisarts zei op een gegeven moment, ik heb nog nooit een patiënt mee gemaakt die 30 jaar met een stoma rondloopt en altijd positief blijft. Ook was ze actief lid van de dialectgroep en deed ze op wat latere leeftijd bestuurswerk voor de Oenerhof. Voor ouderen werd er een prachtige samenkomstruimte ingericht waar tot op de dag van vandaag gezelligheid en activiteitenbegeleiding wordt gegeven.

Aart Dalhuisen, boer pur sang

Aart Dalhuisen ging in zijn jonge jaren naar de Dorpsschool in Epe, ging een paar jaar naar de Fransche school en volgde "met zeer veel vrucht" de algemeenen landbouwcursus te Epe. Het diploma dateert van 15 april 1940. Wij vonden een briefje, "opgedragen tijdens het landspel van de GMvL plm 1936 te Nijbroek", waarop pa schreef: "Laat het kostelijks van alles, u niet nodeloos ontglippen, het is de tijd die heen gaat slippen, zonder dat hij keren zal". Aart was net als zijn Riek actief, hij kon zich uitleven met zijn grote liefhebberij de fokkerij van koeien en paarden, was bestuurslid van melkfabriek De Hoop tot aan de overgang naar Coberco en secretaris van de Geldersche Maatschappij van Landbouw. Geregeld was er discussie over de melkprijs met broer Bertus van De Horst. Hij leverde de melk aan Gelria, de melkfabriek in Zuuk betaalde naar zeggen een hogere prijs voor de melk. Aart verhaalde over de stemming van voors- en tegens met betrekking tot een ruilverkaveling Epe-Oene, dit was in de zaal van Boevink nabij het Apeldoorns kanaal.

Ruilverkaveling werd door de regering in het leven geroepen ter bevordering van een betere verkaveling, ontsluiting en waterbeheersing van landbouwgronden. Dit alles ter verbetering van de rentabiliteit van de bedrijven en de opvolging situatie. De voorstellen om tot een ruilverkaveling te komen werd door een meerderheid van de aanwezigen afgestemd. Sommigen vonden het jammer omdat het een kans gaf de grond dicht om de boerderij te verkrijgen, de tegenstemmers vonden de kosten niet opwegen tegen de baten. Een grote hobby voor Aart was de fokkerij. Dit werd mede ingegeven door de goede MRIJ stamboek-koeien zoals Frida. Sommige koeien droegen op de hoorns het R brandmerk van het register-predicaat. Stier Nero werd in 1954 1A op de centrale keuring van Gelderland-Overijssel.

Stier Nero

Koe Frida

Naast de koeien ook de paarden

In zijn verkeringstijd ging Gerrit Jonas wel met Aart mee een stier uitzoeken en kopen. Gerrit zei, ik zie pa nog zitten met een grote bolknak/sigaar in zijn mond, moet je je voorstellen, hij kon en wilde eigenlijk helemaal niet roken. Van de tuigpaardenhouderij werd Aart enthousiast door de kampioenschappen van Sonja en Driesje op de paardenfokdag van EVEO te Epe. Aart mocht zijn Gelderse paarden laten (zien) voorkomen op de centrale keuringen in Bennekom en Ermelo. Met Nico Kemp, Marinus Tessemaker en Henk Sneller liep hij vele concoursen en hengstenkeuringen af.

Bij aankopen van een paard mochten we soms mee. Zo kan ik me de reis achterop de brommer naar Boerhaar nog herinneren, daar staat een "bès peerd", daar heb ik wel belangstelling voor. Zijn werk voor het paardenfonds nam hij aan als bestuurslid en Aart moest op de leden-adressen van het fonds de paarden waarderen op een waarde voor de verzekering. Bij uitkeringen uit het fonds liepen de bedragen nogal uiteen, een tuigpaard had een heel andere waarde dan een sportpaard.

Aart met zijn kampioenspaard

Dat niet alle paarden betrouwbaar waren heeft vader Aart door de jaren heen wel ervaren. Zo had pa ooit een appel-schimmel gekocht, een temperamentvol paard! Hij reed ermee naar het hooiland in 't Eperbroek en kwam zwaar gehavend weer thuis. Papa's woorden: Het paard was ergens van geschrokken en ik weet niet waarvan, maar het ging helemaal mis. Door de afrastering heen, door de dam, door de sloot, "ma ik dâche, vâste hollen, anders zie'k em nooit weer". Op doktersadvies de opengereten wonden rein houden. Het paard ging de volgende dag naar de vorige eigenaar terug. Ma Riek: "Ie ziet ok nooit gien gevoar, ie wissen dât 't een vurig peerd was, leert der noe is van!"

Ook heeft Aart een klap van een paard gekregen tegen, zoals hij dat noemde, zijn trouwgestel. "Ik wasse bont en blauw tut an de kniene". Ach ja, een ongeluk zit in een klein hoekje. Uiteindelijk is pa na een flinke waarschuwing, doordat hij door zijn paard in het nauw werd gedrukt, eind jaren '90, hij was toen bijna 80 jaar, gestopt met zijn paarden. Hij zei het zo omzichtig: Ik merk wel dat ik niet zo flexibel meer ben als dat ik eigenlijk zou willen. 'K mut ze mar vot doen, an alle mooie dinge kump een keer een ende. Aart: nu komt de tijd om na te denken: het is belangrijker geïnteresseerd te zijn dan interessant.

Maatschappelijke taken

Als secretaris van de GMvL waren het voor Aart vooral de uitnodigingen die op tijd naar de leden moesten, de notulen schrijven die dan op de eerstvolgende vergadering werden voorgelezen en sprekers op datum vastleggen voor de ledenvergaderingen. Bestuursvergaderingen werden om beurten bij iemand thuis georganiseerd. De convocaties mocht ik typen (ik had typecursus gevolgd bij Heering te Epe) op het kantoor in de woning van de familie Koning nabij melkfabriek De Hoop, er ging carbonpapier tussen en zo kon je 5 stuks tegelijk tikken, dit betekende wel 20 keer hetzelfde riedeltje op papier krijgen, daarna vouwen, adresseren, porto erop en versturen. Tot de stencilmachine werd uitgevonden, wat een vooruitgang. Aart wist ook altijd te vertellen hoe de politieke situatie was, luisterde iedere zondag naar de radio-uitzending met Hiltermann. Hij wist welke uitvindingen er werden gedaan, al deed hij er zelf niet heel veel mee. En hoe de mensen waar ook ter wereld wonen, werken en leven. Verder dan verhalen over je grootouders kom je meestal niet, door de verhalen over de geschiedenis gaat het verhaal tot over meerdere generaties terug in de tijd. Een van zijn gezegden: "Het is de boer wiens nijvre hand, de kost schaft voor het ganse land, 't loopt vroeg of laat verkeerd, als het volk zijn boeren niet waardeert". Ik heb er super veel van geleerd en kijk er met plezier op terug.

De oude dag

Na de invoering van de melkquotering in 1984 besloten Aart en Riek hun melkquotum te verkopen aan "Braks" de overheid, ze vonden het vele werk zwaar worden en beschouwden hun quota als een soort pensioenregeling.

In een artikel in de Stentor van 10-12-2005 vroeg men aan Aart, wat is je liefste bezit: "Niets in het bijzonder, maar ik hecht veel waarde aan oude dingen, ik ben een traditioneel ingesteld mens en heb nooit voorop gelopen. Ik heb op de boerderij ook heel lang doorgewerkt met paarden. Mijn rijbewijs heb ik nooit gehaald. Over zijn beroep: boer in ruste.

Sinds 1987 genieten Aart en zijn vrouw Riek van hun welverdiende rust na een leven van hard werken op boerderij Nieuw Zuidwijk aan de Horthoekerweg 27 in Oene". Ze wonen in de Dorpsstraat sinds 1990.

Ze hebben dit huis gekocht van een neef Jan Riphagen, maar in het dorp noemde iedereen hem Jan van 't daarp. Een echte dorpsfiguur. Inderdaad, een rijbewijs heeft pa Dalhuisen nooit gehaald, met één goed oog is het niet verantwoord. Maar Riek mag het wel leren zei hij dan. Zijn vele reisjes deed hij met zijn brommer, mooi weer, slecht weer, als Aart ging, dan ging hij met zijn brommer op pad. Ma Riek zei wel eens, zou je wel gaan? Het weer is zo slecht en het kan wel glad zijn. Wat Aart in zijn hoofd had praatte je er zo nog niet uit, "dan hadden ze ook wel een rode kool op mijn hoofd kunnen zetten". Pa: Ik doe mijn dikke leren jas aan en dan voel je niks van de wind. En toen gebeurde het, van de weg geslierd, arm uit de kom en naar het ziekenhuis. Ma mee, zonder verdoving is de arm weer in de kom getrokken en op zijn plaats terug gezet, dit kon niet anders volgens de doctoren. Ze trokken wel met 3 man aan zijn arm en hij schreeuwde als een mager varken. Ma Riek vertelde later: Je had hem moeten horen, ik hoop dat hij nu wat rustiger aandoet én dat hij er van heeft geleerd. Nu, zoveel jaren later, denk ik nog wel eens aan één van de opzegversjes van school. Samen met pa in koor: Bossen en moerassen bedekten toen ons land, heidevelden vond men op 't hoge zand. In de bossen leefden, hert en everzwijn en weer elders vond men, haas en wild konijn.

We hadden thuis hond Rudo en daarna hond Anja, dalmatiërs waar vooral mama Riek druk mee was. Het kolenhok werd ingericht als hondenverblijf. Samen met Aaltje, de zus van Aart, die ook een dalmatiër had, lieten ze de honden keuren en werden geschikt geacht voor vermeerdering via de kynologenclub. Het bijzondere van deze honden, wit met bruine of zwarte stippen, was hun lieve karakter. De jonge hondjes werden spierwit geboren en kregen pas na een dag of 10 de eerste zwarte stippen. De club was erg streng, wanneer de jonkies bij de geboorte een grote zwarte of bruine vlek hadden dan werd verwacht dat deze hondjes zouden worden afgemaakt of anders werd degene geroyeerd als lid van de kynologenclub. Gelukkig kwam dit niet vaak voor en de jonge hondjes vonden hun weg naar nieuwe adressen en kregen een bewijs van goedkeuring van de club mee.

Riek met Dalmatiër Anja en puppies

De (brei-)schôele in Uune

Uit een oude krant vind ik het verhaal van de oude breischool. Eind negentiende eeuw hebben de verenigingen "Vrouwenarbeid" en "Tot Nut van het Algemeen" heel veel gedaan voor het verbeteren van het naai- en breionderwijs, dit aangemoedigd en op poten helpen zetten.

Dick van der Veen schreef ooit in dialect: "Noe hék ok nog zo'n oarege brief ekregen van un vrouwe uut Uune. Die schrif mien dät zee al mit vief joar noa de breijschôele gink in Uune. Zee begonnen doar mit 'n brodellappe te breien, eers rech, dan twee rech, twee averrech. En zo mâ wieter, noâgies en mindern: op het leste leren zulle 'n hakke breien. En äs zee dät ammoa kloar hädd'n mochen zee 'n heele kouse breien".

In Oene waren de helpsters Geertje Kluin, Wendeltje Stormink, Jantien Bonhof, haar tweelingzus Johanna Bonhof (onze opoe) en schoonzus Coba van Laar. Het begin was in de oude Dorpsschool waar nu De Brink in Oene is. Daar ging Riek naar school en ben ik ook nog een paar jaar naar school gegaan. De dorpsschool had van die oude potkachels met lange zwarte kachelpijpen.

Muziekvereniging Vriendschap en gymnastiekvereniging Gazelle gebruikten de school nog tot aan de afbraak ervan. Een grote braderie werd door Vriendschap gehouden ter bekostiging van een nieuwe oefenruimte. We kregen 25 cent mee en de boodschap "wees er zuinig op", voor 5 cent touwtje trekken en ik won de hoofdprijs, (hij is er nog) een grote teddybeer. De scholieren gingen verhuizen naar school De Bongerd aan de overkant van de weg. Daar kregen we in de hal van de school toen nog naai- en brei-les op de zaterdagmorgen. Alleen al dat oeverloze gepriegel om de draad in het oog van de naald te krijgen. Met alle vlijt leerden we strakke stiksels naaien, zomen leggen en knopen aannaaien. Een generatieding, zou je zeggen. Maar niets van dit alles.

Hoewel ik handwerkvaardigheden nog steeds met mijn oma associeer, zijn het juist jongeren die het omarmen. Dan borduren: sinds modehuizen weer borduursels gebruiken, is dit zo'n trend dat het Fries Museum er een expositie aan wijdde en borduurpakketten als zoete broodjes over de toonbank gaan. Rond mijn vijftigste deed ik een cursus, Afke Wullink is er goed in, zij verzorgt nog steeds leuke workshops en maakt de mooiste merklappen. Handwerken is dus hip!

Een splinternieuwe school, één voor één naar binnen, schoenen uit in het portaal, WC's bekijken en oefenen, "na gebruik van toilet, handen wassen tot en met", dan pas de klas in. We hadden kleuterjuffrouw Kwakkel, klas 1 en 2 juf Wagenaar, 3 en 4 meester Koerts en klas 5 en 6 meester Jonker. Er was in die tijd op de vrijdagmiddag na de reguliere schooltijd ook nog een klas 7. Dit was speciaal voor kinderen om extra kennis te vergaren voor ze naar het vervolgonderwijs gingen of thuis aan het werk moesten. Meester Jonker wilde graag dat we verder leerden al had hij ook zo zijn mening over meisjes die maar het beste in de huishouding konden helpen.

In mijn herinnering: één van de jongens in onze klas kon héél goed leren, Gerrit wilde niet naar de HBS, ga anders naar de MULO zei de meester. Nee zei Gerrit, ik wil naar de landbouwschool. Dit duurde voort, meester kwam er regelmatig op terug en zei: Nu heb ik een leerling die goed kan leren, bij wijze van de hele wereld aan kan, en hij wil niet. Meester was kwaad, sloeg zo hard met de liniaal op de tafel bij Gerrit, dat iedereen er vreselijk van schrok. Er is daarna nooit weer over gesproken en Gerrit ging zijn weg zoals hij wilde. Het heeft wel grote indruk gemaakt op alle kinderen!

Iedere woensdagmorgen kregen we godsdienst-les van Ds. Doornenbal en moesten dan psalmversjes leren of naar aanleiding van zijn mooie verhalen een tekening maken. Slim als we waren maakten we bijna iedere week een mooie tekening omdat we dit véél leuker vonden en hoopten op een nieuw reisverhaal.

Nog vrij jong, ik was een jaar of 5, misschien 6, kregen onze ouders een bezoek van de hoofdmeester Jonker. Kan Jo'tje wel goed zien? Wanneer ze de school binnen komt valt ze wel érg vaak over de drempel. Dit was het begin van de reisjes samen met moeder Riek naar oogarts Pameijer in Deventer. Het goede oog werd afgeplakt zodat het linkeroog sterker werd en daarna gecombineerd met een bril, het afplakken ging door tot en met mijn tiende jaar. Het was altijd een feestje wanneer we met de bus naar Deventer gingen. Na het bezoek aan de oogarts kochten we een ijsje en dan liepen we samen naar het park om vanaf een bankje naar de eendjes te kijken. Het station was aan de andere kant van de weg en zo konden we goed in de gaten houden wanneer de bus ons mee terug kon nemen naar Oene.

Jo'tje

De hoogste klassen kregen seksuele voorlichting. We gingen om beurten, de jongens en daarna de meisjes, naar het kamertje van de juffen en de meesters en daar was huisarts Heeres om ons uit te leggen wat het lichamelijke verschil is tussen jongens en meisjes. Kinderen komen niet met de ooievaar aanvliegen. De huisarts zei: Jo'tje vertel eens, waar komen de kinderen vandaan, mijn zusje Driesje was juist die morgen geboren waarbij de dokter aanwezig was. Met rode koontjes, ik voel het nog, verlegen, mocht ik vertellen dat ik een zusje had gekregen en hoe de bevalling was gegaan. Zuster van Giessel woonde in het Groene Kruisgebouw, waarin ook het consultatiebureau, en kwam als eerste hulp en vroedvrouw helpen bij de bevalling. Alette is wéér 8 jaar later geboren! Jopie Tessemaker deed bij haar geboorte de kraamverzorging. Ma Riek zei: Kleine kinderen kleine zorgen, grote kinderen grote zorgen. Met andere woorden, het ging twintig jaar geleden goed, dan zal het nu ook wel goed gaan.

We gingen als kinderen allemaal naar school De Bongerd. De school De Bongerd van toen is, vanwege nieuwe eisen aan het onderkomen, weer verdwenen evenals de gym- en de muziekzaal en brandweerkazerne. Daarvoor in de plaats werd het Kultûrhûs Oene gebouwd en deze lokatie biedt nu een gecombineerd onderkomen voor het onderwijs, diverse verenigingen en clubs én de huisartsenpost. De brandweerkazerne werd vernieuwd en de overige ruimte middenin het centrum van Oene een gezellig ingericht plein De Brink.

Jaren later kwam ik meester Jonker nog eens tegen en hij vroeg me: Weet je nog wat je me ooit hebt beloofd Jo'tje? Je wilde wel met me trouwen. Het antwoord is bij iedereen wel bekend, u bent gelukkig getrouwd meester en ik inmiddels ook.

Het was die ene keer dat we als kinderen uit school kwamen, de hoek Dorpsstraat uit, Horthoekerweg in, zo ongeveer bij de smederij voor het huis lag Jaap Kris op straat met nogal wat mensen er omheen. Dokter Wibbens was er al en voelde zijn pols en zijn hals, geen beweging in te krijgen. Dokter richt zich op en zei: Beste mensen, het is gebeurd met Jaap, ik voel geen hartslag meer. Buurman Jaap werkte in Deventer en woonde bij de ouders van Gaitman en Aartje Kluin. Jaap dronk op zijn tijd graag een borreltje en was helemaal van de wereld. Dokter praatte nog wat met de omstanders en opeens begint Jaap met zijn ogen te knipperen. Dokter zei: Beste mensen, Jaap redt het, hij is weer naar onze wereld teruggekeerd, wie had dat gedacht, ik in ieder geval niet. Te laat thuis, waar blijven jullie! Het eten inmiddels koud. Het geval had zo'n indruk op ons gemaakt, dat we met horten en stoten vertelden over dokter Wibbens en buurman Jaap zo maar weer wakker werd.

Oener Koefeest

Het waren ook de vijftiger- zestiger jaren dat het Koefeest nieuw leven werd ingeblazen. De oude veemarkt aan de Keizerstraat vóór melkfabriek De Hoop, op de vaste derde donderdag van oktober kon altijd nog rekenen op een aantal stuks te verhandelen vee. Het handjeklap op de veemarkt was een gegeven, voor een beste koe werd de hoofdprijs betaald. Een paar kraampjes met koek en zopie en dat was het dan. Een comité met onder andere Henk Koning, directeur van de melkfabriek als gangmaker, vond dat de veemarkt groter aangepakt kon worden en zocht medestanders. Zo werd het Koefeest nieuwe stijl gekozen en trok jaar na jaar meer bezoekers. Iedereen werd ingeschakeld via de verenigingen of anderszins om als vrijwilliger mee te doen en elkaar te helpen er jaarlijks een geslaagd feest van te maken. Bedrijven werden uitgenodigd een kraam te bemensen, landbouwmechanisatiebedrijven om hun tractoren en machines te tonen en zo werd de veemarkt gekoppeld aan een warenmarkt. Keuringen voor de kinderen met hun lievelingsdieren- én voor de melkveehouderij, een play-back show, crossen en zo meer. In Oene en de verre omtrek is het Oener Koefeest een begrip geworden, 3 dagen van alles en nog wat te doen met als hoogtepunt de derde donderdag van oktober, het is als een grote reünie en uitgaansdag voor velen.

Achter de muziek aan

Ma had nog zo gezegd, als wij 's morgens vroeg aan het melken zijn en de muziek komt spelen op Hemelvaartdag dan blijven jullie thuis! De muzikanten van Muziekvereniging Vriendschap speelden een mooi deuntje op de hoek Groeneweg-Horthoekerweg en kregen van de inwoners altijd een leuke bijdrage. Buurman Kluin de vrachtrijder vervoerde met zijn vrachtwagen de muzikanten met de instrumenten en trommels van de ene stop naar de andere. Zo hadden ze stopplaatsen bij heel veel adressen/kruispunten. Wij konden het niet laten, pakten de fiets, Jo'tje 5 jaar sturen, Angeneta van 3 achterop en dat achter de muziek aan. Dat ging goed, eerste stop bij Scholten de fietsenmaker hoek Horthoekerweg-Donselaarsweg, tweede stop Horthoekerweg-Middelbeeksallee, nauwelijks bij te houden met dat kleine fietsje en de korte beentjes rechtsaf de Ravenstraat in. Derde stop Ravenstraat-Boshoekerweg raakten we wat achterop maar de muziek was mooi en klonk ook iets verder weg als een engeltje. Richting het Apeldoorns kanaal raakten we het spoor bijster, we konden de muziek niet bijhouden. Wat nu? Terugfietsen? Zo kwamen we terug bij de hoek Ravenstraat-Boshoek en wisten niet meer hoe verder en waarheen. Gelukkig kwam familie Kooiman ons vragen waarom we huilden en kwam het hoge woord eruit. We mochten niet achter de muziek aan en waren erg stout geweest door toch te gaan. Meisje Kooiman bracht ons naar huis terug, ongeruste ouders, wat zullen ze boos op ons zijn, maar nee hoor - een engeltje bracht de kindjes thuis - wat waren ze blij ons weer te zien.

Schaatsen en zwemmen

Een ijsskoude winter en veel sneeuw in 1963. Door de sneeuwbergen kon je met goed fatsoen niet van huis. Zo goed en kwaad als kon moest alles wel gewoon doorgaan. De bus reed wat later dan gewoon, kon doordat de sloot aan de overkant van de Horthoekerweg was ingesneeuwd het verschil tussen weg en sloot niet zien en reed pardoes de sloot in. Met een grote kraan werd de bus weer op de weg geholpen en reed vervolgens zijn route. Broer Wim vond het wel interessant en maakte de sloot opnieuw dicht met sneeuw om te wachten op de volgende sensatie en inderdaad, een auto reed op dezelfde plaats ook pardoes de sloot in. Dat waren nog eens winters, leren schaatsen op "de Wieërd", een brede dorpsloot achter de verfwinkel van Montizaan. Op latere leeftijd naar het Apeldoorns Kanaal waar we afstanden konden schaatsen tot aan de sluizen bij Wapenveld. Bij opoe Dalhuisen konden we warmen, het was voor ons wel handig dat ze aan 't Kanaal woonde. Zij was ook wel eens ongerust wanneer het reeds donker was en we waren nog niet terug. Gelukkig waren we altijd wel met een grote groep leeftijdgenoten. De toertochten georganiseerd door de VV Oene waren altijd extra feest. We mochten de afstanden zelf kiezen en met muziek, en met koek en zopie op de baan ging het schaatsen als vanzelf en was het een gezellige boel.

's Zomers gingen we zwemmen. Ik leerde het zwemmen van mama en van ons buurmeisje Willie Jansen. We fietsten samen naar De Wijerd en na behoorlijk oefenen mochten we meedoen voor het zwem-diploma. We maakten wel eens grapjes, zo ook over onze naam. Bij de inschrijving gaf ik als mijn naam Jos Dalhuisen op omdat Jo'tje zo kinderachtig klonk. Het geval wilde dat de meisjes en jongens apart van elkaar van start gingen en ik bij de jongens werd ingedeeld. Dit was voor de eerste- en de laatste keer de voornaam Jos. We oefenden wat af, na diploma A kwam diploma B en gingen we door voor het reddingzwemmen diploma C. Met een bus vanaf De Wijerd naar Nijmegen om afstanden te zwemmen, dit werd georganiseerd door de KNRM.

Voor we het koude water ingingen werden we ingesmeerd met vaseline. Een ervaring die we niet wilden missen was het "te water laten van een auto met 4 inzittenden", leden van de KNRM waren nabij om de veiligheid van de inzittenden te garanderen. Het is allemaal goedgekomen, na koppie onder te zijn gegaan werden de portieren geopend en kon men het voertuig verlaten. Dit was zo'n dag om nooit te vergeten. Later gingen we vaak zwemmen in het Oener gat dicht bij de IJssel. Daar leerden we naast het schoolzwemmen ook onze kinderen weer zwemmen.

Jong geleerd ...

Op jonge leeftijd moesten we leren werken, de ene zaterdag thuis de keuken schoonmaken en ma zei dan tegens ons, let op; eerst de hoekjes en de randjes dan komt de rest vanzelf. Daarna het hofpad en vooraan bij de weg harken. De andere zaterdag bij molen Werklust, tante Aaltje Dalhuisen en oom Koos Witteveen woonden daar aan de overkant op Houtweg 40. Daar moesten we stoffen, koper poetsen en het wasgoed ruilen bij oom Jan Dijkhuizen aan de Eperweg, schone was erheen en het vuile wasgoed mee terug, bij oom Jan Dijkhuizen aan de Eperweg. Een mooie afleiding was, dat bakker Wijnbergen op de zaterdag bij ons thuis kwam brood bezorgen. Koffietijd en je hoorde nieuwtjes. Op een keer gingen we bosbessen plukken en de bakker wilde ze dan wel van ons kopen. Dat was niet tegen dovemansoren gezegd, samen met ma Riek, Liesbeth Tenkink, Dineke Hassink en wij als kleintjes gingen we naar Gortel-Vierhouten. Wat hebben we ons best gedaan om ons emmertje met bosbessen vol te krijgen.

We leerden melken met de hand, wij een makkelijk melkgevende koe en pa pakte de taaie wel. Het begon met één koe, ma en pa melkten er meer per keer. De melk ging in melkbussen van 30 liter met bus-nummer 222. We gingen in het begin met de fiets, pa had een melk-karretje achter de fiets met daarin de melkbussen. De melk werd gezeefd door de "theemse", ook toen al was kwaliteit van de melk erg belangrijk en werd daarom gekoeld in een grote bak met stromend koud water. Soms was de buitentemperatuur te warm zodat de melk zuur naar de melkfabriek kwam. Vooral de zondagen waren een probleem, daarom werd de koemelk de zomerdag ook op zaterdagavond gehaald. Het melkgeld deed men eens in de veertien dagen met de melkrijder mee en ging contant in een bruin zakje onder het melklid. Ma Riek zei dan, denken jullie eraan, als de melkrijder komt moeten we naar de weg het melkgeld ophalen, voor je het weet is een ander ermee vandoor.

De tractor

Vader Aart kocht zijn eerste tractor, een rode Hela, en nam deze mee met het melken, er kwam een bakje achter de tractor waarin de melkbussen werden vervoerd. Wij mochten mee in het kinderzitje of in het bakje, open en bloot, nog geen veiligheidsbeugel. De jeugd struinde wat af, we vonden eendeneieren en zochten kikkerdril.

Aart op zijn Fendt trekker

Het allereerste trekker-ritje van Aart. Luuks van der Snel van de Veluwschedijk hielp met mest rijden in het Eperbroek en vroeg aan Aart: Wil jij deze trekker alvast naar mijn huis brengen, dan kom ik zo achter je aan met deze trekker en neem dan gelijk de mest-strooier mee. Aart zei: Maar Luuks, ik heb nog nooit op een trekker gereden! Luuks antwoordde daarop, ik zet 'm wel voor je op de weg en dan hoef je het stuur alleen maar recht te houden. Zo gezegd, zo gedaan. Aart reed met de trekker richting Luuks van der Snel zijn boerderij en in plaats van aan het stuur te draaien toen hij over de brug van de wetering moest hield hij het stuur te recht. Aart riep nog, ho, ho, hij was een paard gewoon. Anton Wiltink zag het allemaal gebeuren en verhaalde er nog jaren over: "Ik zie daar de trekker van Luuks door de brugleuning gaan en zeg, wat is dat voor nozem die daar op de trekker zit. Die kan het volgens mij niet na vertellen. Het hele spul onder water in de wetering. Opeens, "blub, blub, blubberdeblub en wie komt daar met de kop boven water, het is Aart Dalhuisen. Och, och, je had het moeten zien, onder de groene smurrie". Anton: "Die tractor kunnen ze wel afschrijven Aart, maar kerel wat ben ik blij dat je het er levend vanaf hebt gebracht". Pa Aart zei, "ik bin der goed vanof ekommen", de rest komt later wel!

Aart kocht zelf later een groene Fendt trekker en heeft daar nog lang en veel plezier van gehad. Pa Aart had wel meer kleine ongelukjes zoals bij de bouw van de veldschuur, deze werd gebouwd in de plaats van de oude zwarte 'wageloze' (loods). De mannen hielpen elkaar om de bouwkosten zo laag mogelijk te houden. Bij het vastzetten van de dakplaten ging het mis, broer Bertus liet de hamer vallen precies bij Aart op het hoofd. Dubbelzinnig: de gaten zijn gedicht!

Ook eens, het hooi voor de koeien lag op de "slieten" boven de koeien, is terwijl hij bezig was hooi naar beneden te gooien de ladder omgevallen. Zonder iemand lastig te willen vallen en eventueel iemand te roepen denkt pa, "ik springe wâl in die bult met heui". Gelukkig hield hij er alleen een dik verstuurde enkel aan over. Later zei Aart wel: In 't diepe springen is goed, in 't ondiepe springen doet zeer".

Voetbalvelden van vv Oene

Een deel van de landbouwgrond op de Hoge Kamp werd begin jaren tachtig verkocht aan de gemeente Epe ten behoeve van de Voetbal Vereniging Oene. De officiële oprichtingsvergadering van de VV Oene was op 2 oktober 1947. In De Spil, het verenigingsblad van de VV Oene wordt daarover geschreven. De voetbal vond toentertijd nog plaats op het speelveld aan de Horthoekerweg. Ik kan me herinneren, dat pa en ma werden bezocht door voorzitter Lenselink met de vraag of ze mee wilden werken aan het realiseren van nieuwe voetbalvelden op De Hoge Kamp. Met degenen die daar landbouwgrond hadden werd er in 1984 een vergadering belegd en men was van goede wil. De gemeente Epe deed toezeggingen over wat nu het Hertenkampje van Oene heet en over de parkeervoorzieningen. De gemeente hielp samen met de vrijwilligers de vereniging ook op weg bij het inzaaien van de voetbalvelden, de afrastering en het struikgewas rondom de velden. Aart vroeg nog wel eens aan Wim, kun je me vanmiddag helpen? Even later, "deerns wilt ulle mie em helpen, Wim is aweer vot". Wim was er weer vandoor, had een gat onder het gaas gemaakt en kroop daaronder door naar het voetbalveld. Daar beleefde hij veel plezier en het was zijn lust en leven.

In de jaren tachtig werd de provinciale wedstrijddag van Jong Gelre georganiseerd op de Hoge Kamp. Uit heel de provincie werd er gestreden om het hoogst haalbare op de onderdelen voetbal, volleybal, touwtrekken, bloemschikken, Miss Jong Gelre verkiezingen enz. Dokter Heeres zat o.a. in de jury en mocht het mooiste meisje van Gelderland kiezen. Voor de uitsmijters waren er te weinig eieren door de voetbalvereniging ingekocht, wat fijn Jo dat je in de buurt woont, hebben jullie nog eieren? 's Avonds een feestelijke afsluiting met muziek en prijsuitreiking in de grote tent op het oude voetbalveld aan de Horthoekerweg. We hadden geregeld dat de tent na het OZO feest tegen geringe vergoeding een week kon blijven staan. Een groot succes!

Loesje: Waarom moeilijk doen, als het samen kan. Er was en is nog altijd veel te doen en menigeen vindt er vertier. Heel veel vrijwillige uren zijn er door de Oenenaren besteed aan de bouw- en onderhoud van de kantine, kleedkamers, terras, tribune en groenvoorziening. Dat Oene trots is op de locatie De Hoge Kamp mag gezegd worden. De maandag- en vrijdagmorgen-ploegen steken de handen uit de mouwen en de bezetting/coördinatie van de gebouwen loopt als een tierelier. Het oude voetbalveld bleef speelveld voor de schoolkinderen. In mijn herinnering lag er een enorme bult grond als opslag voor de gemeente vooraan langs de Horthoekerweg. Met de kinderen uit de buurt maakten we daarin een gangenstelsel, maar oh, na een flinke regenbui was een deel van de gang ingestort. De oplossing vonden wij in een aantal golfplaten, die lagen achter het kippenhok bij ons thuis als reserve en leek ons goed om te gebruiken. Het gangenstelsel had weer een dak en wat hadden we een plezier! Totdat Aart kwam met een duidelijke mededeling. Oei, stout geweest! De golfplaten zijn netjes naar hun plek teruggebracht. Met elkaar zijn we verder gaan graven, een mooie jeugd.

Dorpsjeugd

Als kinderen leefden we met de seizoenen mee. Na het schaatsseizoen kwam het voorjaar en maakten we voor palmzondag een palmpaasstok. Het broodkipje haalden we bij bakker Slotboom, de versiering bestond uit palm-groen van de buxus, aangeregen paaseitjes en grote rozijnen. Op een keer hadden we van de rijgeitjes gesnoept. Ma vroeg: Hoe kan dat nou, waar zijn de eitjes gebleven? We hadden ons verstopt onder de eettafel, ons antwoord: We weten het niet, ze zijn vast en zeker opgegeten door een grote groene hond. Met een mooi versierde palmpaas-stok gingen we met alle kinderen uit de buurt langs de huizen. We zongen dan wel palm, palmpoasen, de wind die kump uut Voassen, de wind die kump uut Epe, stek 'm ân de greepe. We kregen dan lekkers en wat centen voor in de spaarpot. Met het paasfeest mochten we bij dominee Doornenbal in de tuin paaseieren zoeken.

Het was voorjaar en dan gingen veel mensen de sloten schremmen zodat de afwatering beter functioneerde. Wijkagent Fokke kwam op bezoek bij Aart en Riek, "ik hebbe een deerntie met krullen ezene doar achter bie dât bôssie bie de Muggenberg. Zee was met een jochien an't schremmen. Ik waarschuwe ulle, dât wi'k niet meer zien". Dit kan maar zo uit de hand lopen en dan vat het bosje vlam. Foei, ben jij dat meisje met krullen?

's Zomers gingen we wel vissen in de wetering bij de brug, waar het gebruikte water van de melkfabriek uitmondde in de Grote wetering. De plek waar je palingen kon vangen. Op een keer een dikke paling gevangen en netjes naast me neergelegd. Voordat het nieuwe aas aan het haakje zat zag ik iets bewegen in het gras, de paling was zo rap als een slang en ging er als een aal vandoor. Ook bij opoe Dalhuisen aan het Kanaal gingen we vissen, de hengel stond in het schuurtje en dan mochten we blijven slapen. 's Avonds later naar bed, op televisie Mies Bouman, Willem Duys of Godfried Bomans kijken. Eens had ik een mooi voorntje aan de haak maar durfde de vis niet van de haak te halen. Opoe wist ook niet wat ze er mee aan moest en hield de eerste de beste fietser op de Kanaaldijk aan die ons hielp de vis van de haak te verlossen. We hadden praatjes over grote vissen maar als het er op aan kwam hadden we een klein hartje.

Aart en Riek Dalhuisen - van Niersen

Het Oranjefeest, nabij de verjaardag van oud-Koningin Wilhelmina, had altijd wel vermaak voor iedereen. Spelletjes voor de kinderen. Ma Riek en pa Aart tuigden het paard op met een poetsbeurt en mooie oranje strikjes in de manen en dan ging het paard voor het met bloemstukken versierde karretje. Voor de bloemstukken werd mos van het dak met draad bij elkaar gebonden en daarin werden de oranje dahlia's, montbretias of lelies en groene takken gestoken. De versiering ging om het mooiste geheel dus het beste pak- en de mooiste jurk ging aan en de hoed op. Daar kon je de hoed voor afnemen, zo mooi! Iedereen deed mee aan de optocht, muziekvereniging Vriendschap voorop. Kinderen verkleed en/of met een versierde fiets, de jury reikte de prijzen uit en de kaartjes met 1, 2 en 3 werden opgehangen zodat iedereen tijdens de optocht kon zien wie het mooiste had gemaakt. Ik weet nog dat Opoe Dalhuisen van 't Kanaal van rode wol een pakje heeft gebreid zodat ik als Roodkapje gekleed kon gaan, trots met een mandje met bloemetjes aan de arm, prachtig! Na de optocht het ringsteken, eerst voor de aanspanningen met paarden en daarna met zijn tweeën op een fiets. De ringen stak je aan een stok en wie de meeste ringen had verzameld viel in de prijzen. Leuke spelen als eieren gooien, water overbrengen op lepels en niet te vergeten "schieten" op het oude voetbalveld en dan 's avonds de beentjes van de vloer. Nog altijd wordt het Oranjefeest gevierd en het is nog altijd even gezellig.

's Zomers gingen we vaak fietsen, de slingerpaadjes rijden en naar de Zandbult in Epe. We fietsten naar de Hertenkamp aan de Dellenweg en kregen daar, bij de kiosk, een ijsje. Of we gingen naar de Prins Bernardtoren, daar was een speeltuin met allerlei toestellen waarop we ons konden uitleven. Ook de Zandenplas in Nunspeet was in trek om te gaan picknicken, te spelen in het zand en te zwemmen in de plas. Dan gingen we ook wel samen met tante Gerritje, oom Hendrik en de kinderen Gerrie, Adri en Jan. Naar de Bekendijk in Terwolde was leuk om er te logeren.

Later fietsten we veel naar het Oenergat nabij de IJssel, zwemmen was favoriet. Nabij de IJssel speelden we met de hoge golven en ma zei dan: "Kiek uut, doar zitten altied dreikolken, ai doar in terechte komp dan zoeg 't water oe noa ondern en dât oaverleef ie niet." Het was ook leuk om samen naar de vrachtboten en pleziervaart te kijken tijdens het lezen van een boek. We zijn als jongelui meerdere keren over de IJssel gezwommen, door de stroming kwam je dan een stuk verder richting Veessen uit. Tegen de stroom in zwemmen was lastiger.

We gingen in de hooiberg huisje spelen. Maakten kamertjes in het hooi en speelden doktertje. In de herfst gingen we naar de dikste boom van Oene nabij de kerkhofbrug. Daar vonden we veel beukenootjes om te pellen en te eten. Na schooltijd kastanjes zoeken in de tuin bij van Leeuwen achter de smederij. Vrouw van Leeuwen zei dan, "wat muj hier vête, noa hûs". We mochten de kastanjes meenemen en maakten er thuis een spin in een rag van of op school leuke fantasiepoppetjes.

Sinterklaas haalden we, samen met muziekvereniging Vriendschap en alle kinderen van school, op bij het Apeldoorns Kanaal. Sint kwam daar aan met een mooie grote stoomboot. Wij verwelkomden de Sint en zijn gevolg met het zingen van Sinterklaas kapoentje, gooi wat in mijn schoentje. Dan nam Sint plaats in een mooie koets getrokken door een paard en reed samen met zijn pieterbazen naar De Bongerd. We werden allemaal persoonlijk door de Sint aangesproken en kregen (bijna) nooit met de roe. De goeie oude man heeft zijn taak lang en goed volbracht, totdat één van de kinderen tegen zijn moeder zei, mam: "Sinterklaas heeft net zulke schoenen als opa!" Sint gaf aan maar niet meer als St. Nicolaas door het leven te willen gaan en werd het jaar daarop vervangen door een nieuwe Klaas. Rond Sinterklaas was het altijd feest en een drukte van jewelste, "daar wordt op de deur geklopt" en dan zingen "Sinterklaasje, kom maar binnen met je knecht". Altijd leuke en zinvolle cadeautjes! Een pyjama, daar was ze wel aan toe. Een gebreide sjaal en muts, geschikt bij de jas. Een boek over de belevenissen van Arendsoog, maar ook wel een atlas voor school, we waren blij met alles wat we kregen.

Met Kerst kwam de kerstboom in huis en deze werd versierd met wat ballen en echte kaarsjes. Een natte spons in de aanslag. Mama Riek: Aart let jij op de kerstboom dan haal ik koffie uit de keuken. Papa Aart leest de krant en de punt van het dagblad vat vlam. Oei, papa kijk ... Pa, gauw uitmaken en helpen opruimen kinderen, dan ziet ma er niets van. Maar ja, te laat! Riek: ik denk, ik ruik wat, laat ik maar eens gauw gaan kijken en ja hoor. Wat heeft dat kwartiertje met de brandende kaarsjes aan maar kort geduurd. Onze ouders bleven tot op late leeftijd jong, waarschijnlijk doordat ze een gezin hadden met op oudere leeftijd nog jonge kinderen.

Bedrijvigheid in Oene

Voor de snelle boodschappen was Heering het dichtst in de buurt. Zij hadden een tak met kruidenierswaren, kleding, pluimveevoeders en daar kon je de eieren brengen voor de verkoop. Als versnapering kregen we dan wel eens stukjes koek in een bruine papieren puntzak mee, dan werd erbij gezegd, thuis eerlijk delen met je broertje en zusje hé! De bakkers de Lenselink, Oosterbroek, Slotboom, Wijnbergen kwamen iedere dag wel bij ons thuis bezorgen, maar dan om beurten, ze mogen allemaal wel iets verdienen. De bakkers hadden een grote broodmand voorop de fiets en sommigen namen ook brood- en kruidenierswaren mee op bestelling.

Oene had ook nog de bakkers de Graaf aan de Houtweg en Tijssen nabij het kanaal. Enkele bakkers verkochten heerlijk gebak, in die tijd een echte traktatie, we kregen alleen een taartje bij een huwelijksjubileum. Draaier verkocht naast kruidenierswaren en Sluis veevoerders ook kleding, we hebben zelfs een aantal keren modeshow gelopen.

Autobedrijf van de Vlekkert aan de Eperweg en de fietsmakers Ledder en daarna Stokking, Scholten en Westerink, ze hadden ook nieuwe fietsen te koop. Van Leeuwen met zijn smederij waar Gait Jan Fiks het vuur opstookte en al had branden om paarden te beslaan met nieuwe hoefijzers of mooi smeedwerk te maken. Dit was ook de zaak waar we als jongelui carbid haalden om mee te knallen op oudejaarsdag. We begonnen met een blikje en eindigden met een melkbus. Vooral broer Wim was een ster in vuurwerk afsteken en tussen het afdak en het huis klonk het door de weerkaatsing van het geluid 't hardst. Het postkantoor was ingericht bij Bomhof, de brievenbus van weleer zit nog op de plaats van toendertijd. Bomhof was samen met Scholten tevens postbode. Bij Leida en Henk Westerink in de schuur stond de zwarte lijkkoe. Ik weet nog dat van der Snel zijn twee paarden met een pluim op het hoofd, aangespannen voor de rouwkoets liepen van een rouwstoet. Indrukwekkend! Schoenen kon je laten maken bij Tenkink en de verkoop van schoenen kon in de winkel van schoenmakerij Tenkink. Zelf slachtende slager Hup, met Gerrit ter Weele in opleiding, voor het vlees. Veevoerders, fourages en benodigdheden voor de land- en tuinbouw kon je kopen bij de molen van Gardenbroek of Witteveen en bij de coöperatieve aan- en verkoopvereniging Oene. Kolen- en oliehandel van Hell en Dalhuisen kwamen langs met petroleum, briketten en kolen voor de houtkachel en andere brandstoffen. Op meerdere plekken kon je brandstof tanken. Oene van alle markten thuis. De klompenmakers en de kappers. Meubelen, stoelenmatters, touwslagers en messen- en scharenslijp. Fruitteelt en beginnende boomteelt. Veel boerenbedrijven met akkerbouw, koeien, varkens en kippen. Misschien ben ik enkele vergeten te benoemen? Heel veel werkgelegenheid doordat bijna alles met de hand moest gebeuren en veel zelfstandige beroepen.

Iedereen probeerde rond te komen met de centen die werden verdiend in de guldentijd. Was er geld nodig dan gingen we naar de Boerenleenbank. We gingen sowieso één keer per jaar tijdens de kinderspaarweek in oktober onze spaarpot leegmaken, we mochten dan op de bank meetellen en hoopten op een mooie rente. Ook kenden we in die tijd een spaarregeling de Zilvervloot, we spaarden en kregen op een goed moment 10% rente bijgeboekt.

Oene had en heeft vergeleken met veel andere dorpen verhoudingsgewijs nog steeds veel bedrijvigheid. "In Oene zit je goed"! Een gedicht wat ooit door mij is gemaakt bij een gelegenheid van Oener Belang:

Oene, lieflijk dorp aan de Veluwerand. Oene, lieflijk dorp, een stukje Gelderland. Akkers, enken, groei en bloei, gewassen golvend in de zon. Broekgronden, IJsselvallei, weteringen als linten door percelen groen, voor mens en dier voedsel- en waterbron. IJssel, schoonheid in het land. Kracht en pracht van water, soms ruw tekeergaand, dan zacht kabbelend met de stroming mee, dromen aan de waterkant. Scholen, molen Werklust, N.H. Kerk. Plattelandsgemeenschap, wonen, leven en werk. Samenwerking scheidt een band. Oene, lieflijk dorp, met een gouden rand.

Aan het werk

Als meisje van bijna 16 jaar ging ik werken bij de familie Witteveen. Mijn voorkeur ging in eerste instantie uit naar de opleiding verloskunde in Zwolle. Molen Werklust, een bedrijf met veevoer, fourage en land- en tuinbouwartikelen vroeg iemand die de klanten wilde helpen en voor het aannemen van de telefoon. Pa Dalhuisen zei: Jo'tje dat zou jij moeten doen, dan kun je thuis ook nog eens helpen. Vroeg in de morgen ging ik mee melken en zo is het gekomen, dat ik na een gesprek gelijk aan het werk ging. In de avonden volgden wij met een aantal leerlingen algemene vorming bij meester Nap. Koos Witteveen vertelde mij hoe belangrijk een goede leerschool is en stelde voor een opleiding te volgen en het middenstandsdiploma te halen. Dit lukte en smaakte naar meer kennis.

Een jaar later werd ik lid van Jong Gelre, een plattelandsjongerenorganisatie die in die tijd vooral bewustwording hoog in het vaandel had. We hebben cursussen gevolgd met als doel: "De verantwoordelijkheid voor- en deelname aan de samenleving te bevorderen". We volgden een cursus als Spreken in het Openbaar, Engels, Duits, Economische Vorming, maar ook Kalveropfok en Ken de Koe. Deze lessen werden gegeven door rijksconsulentes van de Sociaal Economische Voorlichting, leraren van de Landbouwschool en dierenartsen. Je bent jong en je wilt je verder ontwikkelen in datgene dat bij je past. "Talent is één ding, je moet ook het talent hebben om je talent te gebruiken". Het is een wijsheid die we vaak horen! Het werken bij de molen was interessant en ik kreeg steeds meer werkzaamheden onder mijn hoede. Als enig meisje in die tijd werd ik nogal eens uitgedaagd door de mannen. Vooral rond koffietijd was het "een zoete inval" bij de Witteveens.

Gait en Bart Witteveen hielpen nog mee in het bedrijf, dat door Koos, de zoon van Bart, werd overgenomen. Bart, herkenbaar aan zijn grote snor, was veel in de molen te vinden en bezig met het slijpen van de molensteen of het herstellen van het doek aan de wieken. Gerrit, in de volksmond Gait genoemd, liep meestal door de zaak om te kijken of alles naar wens functioneerde. Vele generaties Witteveen hebben molens gedraaid, in de achttiende en negentiende eeuw waren ze al actief op de Enkmölle. Korte tijd had de familie twee molens. Nadat vergunning was verleend door de gemeente Epe werd er een tweede molen gebouwd aan de Houtweg in Oene en kreeg de naam "molen Werklust". De tijd dat ik er werkte was een bloeiende tijd! De jongens die er werkten hadden het naar hun zin en gingen met plezier de boer op. In de maalderij was het een drukte van jewelste om alle soorten meel en brok op tijd klaar te hebben, zware zakken van 50 kg.

Het was die ene keer, vader Bart was zoek! Na lang zoeken werd Bart uiteindelijk gevonden. Er werd geklop gehoord vanuit één van de silo's. Wat was het geval: Bart was de aangekoekte wanden van de silo gaan schoonmaken zonder iets te zeggen. Hij was van de ladder in het graan gevallen. Een geluk bij een ongeluk, dat het geklop is gehoord en er niet al te veel graan in de silo zat. Deze val had heel anders kunnen aflopen wanneer de silo vol met graan was geweest, de jongens die hem vonden huiverden bij de gedachte.

Bart Witteveen was hard voor zichzelf. De beste man had kiespijn en zei tegen mij: "Jopie, ik doe een touwtje aan die rotte kies en dat touwtje knoop ik aan het handvat van de schuifdeur. Wil jij dan de schuifdeur dicht trekken, dan blijf ik hier buiten staan". Ik vertelde hem dat hij beter naar de tandarts kon gaan, die heeft er immers voor geleerd een kies te verwijderen wanneer het nodig is. Bart zei, doe het nu maar, ik sta aan de andere kant van de schuifdeur dus je merkt er niets van. Zo gezegd, zo gedaan! Even later kwam Bart het kantoor binnen en zei: Jopie, muj is kiekn, wat netties hew dât edoan, én ik hebbe dêr gien lâs meer van.

Bart was erg doof en kwam dan half acht 's morgens bij mij op kantoor om te vragen over het één en ander. Jopie, woar kan'k 't vinnen, hoe doeje dât en woar leg ie dât dan neer? De rondgebrachte producten werden nog contant betaald en het wisselgeld ging mee in een linnen geldzak. Bart (ome Bat) was geïnteresseerd tot het laatst en ik vond het mooi dat hij zoveel interesse toonde. Bart vertelde mij dat hij het dikke boek, de Bijbel, twee keer had gelezen en bezig was met de derde keer.

Koos was altijd druk, was het een keer wat rustiger dan wilde hij nog wel eens een praatje maken met zijn klanten. Samen rookten ze een dikke sigaar en werden er moppen getapt. Hadden we een feestje van één van de personeelsleden dan werd er een boog gemaakt en stond er een kruiwagen klaar om zo nodig één van de jongens thuis te brengen. Sinterklaas werd gevierd met cadeautjes. Al het personeel kreeg iets persoonlijks met een mooi gedicht erbij en die werden gemaakt door Aaltje. Met al die andere hoogtijdagen was het altijd te druk in de zaak met inhaalwerkzaamheden, de dagen die we misten werden vooraf geregeld. Het vee kan niet zonder voer!

Molen Werklust Oene

Mijn werk werd in eerste instantie uitgebreid met het rekeningen uitschrijven. Iedere week werd een nieuwe kilogram prijs vastgesteld voor de veevoerders. De 100 kg. prijs omrekenen naar kleinere hoeveelheden heeft mij enorm geholpen bij het hoofdrekenen. Nog geen rekenmachine, die kwam later. Een typemachine, zo'n oud model met diepe slagen. De eerste computer op bedrijfsniveau deed pas later zijn intrede. De telefoon van bakeliet met een verklikker erop, zodat deze door de gehele maalderij hoorbaar was.

De jongens die bezig waren de vracht te laden riepen, vanaf de vrachtwagen, is er nog nabestelling binnengekomen? Haasje repje, de bestelling kon nog net op tijd mee. Het veevoer, werd met de bulkwagen als los product gehaald uit Deventer en met kracht in de silo geblazen. Het veevoer werd gemengd in de elektrisch aangedreven maalderij, daarvoor werd onder andere graan, sojaschroot, raap, palmpitten, citrus pulp, vis- en diermeel gebruikt. Het zijn in de meeste gevallen de afvalproducten uit de voedingsmiddelen - industrie die weer gebruikt worden als veevoer. Een dubbel doel zou je kunnen zeggen. Je moet er niet aan denken dat al deze producten op de afvalberg terecht zouden komen. Bij voldoende wind werd de molen gebruikt voor het malen van graan tot meel. Voor de bakker werd toen nog roggemeel gemalen.

Aaltje ging bijna iedere woensdag naar Zutphen, zij zorgde voor aanvulling van de land- en tuinbouwgereedschappen. Bij een trouwerij werd molen Werklust in vreugdestand geplaatst en bij rouw in de rouwstand. De familie Witteveen hield hier uit respect altijd rekening mee. Na ongeveer 3 jaar kwam er een tweede meisje, Aly op kantoor. We hielpen elkaar met het verwerken van de boekhouding. Harm Kieskamp, de boekhouder van Koos en tevens zijn kameraad, hadden samen de opleiding in Deventer gevolgd. Harm en Koos vroegen of ik erbij kwam zitten om één en ander uit te leggen en/of door te spreken. Als manasje van alles, vond ik 't welhaast eervol om te doen. Of er winst- of verlies werd gedraaid kreeg ik niet mee, maar als de stemming goed was, wist ik wel hoe de vlag erbij stond. Al verdiende het voor mij niet veel, het was een tijd die ik niet had willen missen. Na het overlijden van oom Koos en tante Aaltje heb ik het volgende voorgedragen: "De Horizon". Wat achter de horizon verdwijnt, is een verarming van het gezichtsvermogen, maar kan een verrijking zijn van de gedachtenpiegel. En dan te kunnen zeggen: Ik was blij te zien wat ik zag, maar was nog meer verheugd over de dingen die ik niet zag, maar toch duidelijk aanwezig waren.

En toen kwam Gerrit Jonas

In mijn jonge jaren kreeg ik verkering met Gerrit Jonas. Oude Hendrikus Heering zei: Jo ik weet nog wel een jongen voor je! Hij woont aan de Houtweg, op de boerderij waar eerst Hendrikje en Luuks Tessemaker woonden. Wist hij veel, we kenden elkaar al van de bijeenkomsten van Jong Gelre. Wat hebben we een lol gehad, voor- en tijdens de toneeluitvoeringen. Altijd een volle zaal met belangstellenden voor de toneelvoorstelling en daarna dansen op livemuziek. De reisjes die we maakten gingen naar Brugge, Bobbyaanland, Valkenburg, de Keukenhof, de Floriade en zo meer. We trokken met elkaar op als vriendengroep en nu ruim 50 jaar later bestaat die betrokkenheid nog steeds. Voor Jong Gelre deed ik naast het bestuurswerk een aantal jaren de vertegenwoordiging naar het provinciaal bestuur. Daar werden de reizen naar het buitenland gestimuleerd en gingen we o.a. mee naar Oostenrijk. Als contactpersoon hadden we overleg met alle afdelingen op de noord- en oost- Veluwe. Voorzitter van het provinciaal bestuur was in die tijd Aaltje van Raalte uit Hattem, zij reed naar Nieuw Zuidwijk om mij op te halen en samen reden we dan naar Arnhem.

We organiseerden in samenwerking met landbouworganisaties en aanverwante bedrijven de manifestatie GG 125 (125 jaar groei in Gelderland). Deze werd geopend door oud koningin Juliana, mijn eerste ontmoeting met het koningshuis. Zo werd het netwerk uitgebreid en werden de agrarische belangen belicht.

Gerrit en ik gingen samen naar catechisatie, het oude verenigingsgebouw stond er nog en Ds. Doornenbal gaf ons de lessen. We hebben er het nodige van opgestoken. In het gebouw stond toen nog een potkachel en het was niet warm te krijgen. De meisjes stonden rond de potkachel te warmen. Dominee kwam binnen en zei, “hebben jullie het zo koud meisjes, wees toch verstandig en doe een borstrokje aan”.

Gerrit was actief bij atletiekvereniging De Gemzen in Heerde. Veel trainen en steeds scherpere tijden neerzetten met hardloopwedstrijden was zijn doel. Jo ging de cursus jurylid volgen en zo hadden ze samen uitjes naar wedstrijden. Gerrit werd een sterke loper en haalde heel wat prijzen, als herinnering zijn de medailles en bekens bewaard gebleven.

Dansles werd gegeven in het Wapen van Epe. In zaal de Cannenburgh te Vaassen gingen we vrij dansen. Het was o.a. de tijd van Roy Orbison met "Oh, Pretty Woman" en we dansten rock en roll op muziek van Elvis Presley.

De verkering werd een verloving in oktober 1969. Een mooie leeftijd vonden wij: ik 20 jaar en Gerrit 23 jaar. We trouwden in 1971 vanuit Nieuw Zuidwijk. Ik kwam na de huwelijksvoltrekking bij Gerrit Jonas op 't Eikenkampje wonen. We kregen een zoon Gerard en een dochter Bea en hebben samen ruim 32 jaar aan de Houtweg 65 in Oene gewoond. Daar hadden we een boerderij met melkkoeien, vleesstieren en varkens.

Weg uit Oene

Het agrarische bedrijf werd verkocht aan Bureau Beheer Landbouwgronden. Boerderij 't Eikenkampje werd uiteindelijk ingezet voor het project Ruimte voor de Rivier, dit project was in het leven geroepen ter verbetering van de veiligheid bij hoog water in de rivier de IJssel. Het ruilproces maakte dat de gronden in de uiterwaarden werden vergraven en de status natuur kregen. De gronden binnendijks werden geruild met boeren in de omgeving. De schuren bij boerderij 't Eikenkampje werden gesloopt. Provincie Gelderland hanteerde daartoe de sloopregeling.

Het fietspad Oene-Welsum werd mede door de verkoop van de boerderij gerealiseerd. De gemeenten Epe en Olst gaven daarvoor toestemming. Kinderen uit Oene-Welsum hoeven niet meer over de drukke IJsseldijk/Houtweg naar school. Ze kunnen gebruik maken van een veilige fietsroute. Er ging een voorstel naar de gemeente Epe om het recreatieve fietspad Oene-Welsum de naam Jonaspad te geven. Dit voorstel haalde het niet, omdat het verwarring zou scheppen met de Jonasweg in Vaassen. Mevrouw Koning zei: "Ze kunnen zeggen wat ze willen, maar voor mij is en blijft het 't Jonaspad".

We verhuisden in 2003 naar boerderij Bromo te Hornhuizen. Het enthousiasme voor het bestuurswerk bleef trekken, het bleek een goede manier om de mensen in een nieuwe omgeving te leren kennen. Zo blijven we zoekende naar mogelijkheden om met een positieve benadering verder te gaan. De ervaringen door de jaren heen hebben op één of andere manier iets goeds gebracht. We verhalen nog wel eens samen over onze jonge jaren. De oude buurman had rijke fantasiën. Wanneer je er op doorvroeg, kreeg je als antwoord: "Ik wete nie precies of 'k 't edroomp hebbe of, dat 't waar gebeurd is".

Mijn kijk op de vijftiger en zestiger jaren wil ik besluiten met mijn lijfspreuk:

"Met de pet af voor 't verleden en de jas uit voor de toekomst".

Jo Jonas - Dalhuisen 2022